

Сања Пантовић

Универзитет у Новом Саду
Педагошки факултет у Сомбору

УДК: 821.163.41.09-31 Милинковић М.
ИД БРОЈ: 208621580

Примљен: 21. децембар 2013.
Прихваћен: 21. април 2014.

НЕСКРИВЕНО А ЗАБОРАВЉЕНО ЗЕМАЉСКО БЛАГО

Миомир З. Милинковић, *Воденица код штри јарца*, Београд: Bookland, 2013

Роман *Воденица код штри јарца*, претендује да буде дечји роман, са научно-фантастичним проседеом о постојању ванземаљаца и њиховом походу на планету Земљу. Радња романа смештена је у село Раван, које потреса вест о нестанку двоје деце којима се након излета у околној шуми губи сваки траг.

Због нестанка Жарка и Даре најодважнији из дечје дружине, под именом *Коло*, захваљујући помоћи биљака полиглота и паса који говоре, као и старом воденичару Божи, упуштају се у авантуру проналажења и избављења несталих. Траг их води до одраслима недоступне пећине која скрива тајну о извидничкој посети ванземаљаца планети Земљи и њиховом фаталном плану о походу на њу. Инвазија се припрема због могућности коришћења планетиних природних блага, минерала, руде, ваздуха, богате флоре и фауне, које, због специфичних услова живота, на планети придошлица – Марсу – не успевају. Ванземаљци су замишљени као безобличне фигуре које поседују моћ мимикрије и метаморфозе, а које се у савладавању простора и времена користе високом механизацијом и аутоматизацијом. План о освајању Земље не могу спровести без деце, коју делом претварају у главне процесоре и микрочипове, а делом клонирају у ратнике освајаче.

Откривајући законитости једне паралелне стварности и ослобађајући један чип који поново добија облик детета које ће прозвати Нико, дружина, са дечаком Костом на челу, придобија пријатеља и помоћника који ће одиграти значајну улогу у ослобађању остале заробљене деце, али и у одбрани земљана од похотних ванземаљаца.

Упоредо са боробом против ванземаљаца, део дружине – Часлав, Чеке-тало и Зора – задојени легендом о Златном граду римских императора, коју су чули од одраслих, трагају за подземним царством и његовим благом. Сплетом чудесних околности и уз помоћ фантастичних бића, откривају скривени древни град и недоступни музеј са статуама свих препотопских животиња.

Прича о ванземаљцима и скривеном граду смештена је у рурални амбијент, са мотивима идиле и, за савременог читаоца, готово нереалне хармоније у односу човека према природи, као и у односима унутар сеоског колектива. Акције главних јунака нераскидиво су повезане са сеоском школом, воденицом *Код штри јарца* и тајанственом шпиљом. За последња два најчешће је везан фантастички проседе романа, при чему се за први везују фолклорна и митска фантастика, а за други тематско-мотивска структура блиска жанровима научне фантастике. Воденица поред стене која има облик три јарца већ на почетку романа дозива мистично и фолклорно значење из усмене традиције, као место које се везује за хтонски, онострани свет. Та мистичност добија нови призивак у случају напада ванземаљаца, те бива инвертирана. Захваљујући скривању у воденици међу цаковима брашна, које придошлице на земљи не могу детектовати, бива спашен најзначајнији чип – дечак по имену Нико. Будући да ће управо Нико одиграти главну улогу у супротстављању ванземаљцима и у откривању њихових слабости, семантика воденице бива промењена: она и даље остаје главна тачка живота у селу, али не опасна, већ – спасоносна. Таква њена функција уско је повезана са једном од едукативних равни романа – потреби за већом бригом о природним богатствима, нарочито води и јестивом биљу, односно Мајци Природи и њеним очувањем. Посвећеност актуелној еко-теми доприноси извесној дидактичности романа.

Роман *Воденица код штри јарца* иницијално је замишљен као роман о дечјој дружини, тачније као роман разреда, добро познат у домаћим и европским еквирима. Поред страних узора, вешто се прате оквири Нушићевих *Хајдука*, а понајвише Ћопићевог романа *Орлови рано леће* (добра учитељица Лана, на пример, има пандан у учитељици Бојани, док је строги учитељ Јоле потоњи спроводник болних педагошких метода учитеља Паприке). Насупрот мотивацији за настанак дружине у Ћопићевом роману, у нашем случају, дружина не настаје из својеврсног пркоса учитељу, већ спонтаним опажањем о јединственој сложености разреда која се јавља током једног часа у природи, за време упражњавања дечјих игара.

Као и у другим реалистичким романима за децу, приказивањем дечје дружине, и у овом случају, потенцира се неопходност дружења, пријатељства и слоге колектива. Такође, и дружина *Коло* имаће значајнији, виши циљ. Јунаке романа, поред незаобилазне радозналости, откривалачког и авантуристичког духа, под велом игре и игривости, одликује веома изражена хумана црта, потреба да се помогне другима – њиховим другарима, али и одраслима, који и не слуте опасност која се надвила над селом. Тако жеља за авантуром, као покретачки импулс и примарна мотивација ликова, добија прави облик у исказаној храбрости и спремности да се спаси село, односно, сама Земља, читав свет. Доминација идеје о неопходности дружине и сложеног колектива, имала је за последицу да дечји ликови, појединачно, остану у сенци динамичности

радње. Истакнут је значај постојања и неговања истраживачког, у суштини добронамерног дечјег духа, који омогућује другачију, ведрију перцепцију стварности, ослобођену сваке драматичности и трагике.

Временски оквир романа остаје неодређен, с индикативним, додуше некохерентним, назнакама. Замишљени свет ванземаљаца-марсоваца и њихов поредак, као и мотивација за освајање Земље, теже оригиналности, при чему се, на моменте, веродостојност и убедљивост тих фантастичних елемената смештених у рурални оквир перципира и као својеврсна некомпатибилност тематско-мотивске структуре. С друге стране, роман одликује лакоћа приповедања, једноставност поетског израза, као и транспарентност призора и сцена. Пластичност слика постиже се сведеним, краћим дескриптивним исказима. Учестала је дијалогска форма, упркос којој, захваљујући одмереном приповедачком поступку, радња романа не подлеже ретардацији. Приповедање одликује изузетна наклоност ведрини дечјег духа и свету детињства и стасавања.

Роман *Воденица код њри јарца* несумњиво представља својеврсни покушај омажа реалистичком роману за децу, који бива укрштен са научном фантастиком и фантастичним елементима из усмене традиције. Реч је о захтевном подухвату, вођеном најчистијим хуманим и поетским преокупацијама, о чијој успешности остаје сваком читаоцу да засебно просуди.